

ПОНЯТТЯ «ОХОРОНА ПРАЦІ» ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА

Ознайомлення із правозастосовною практикою свідчить про низку проблем, пов'язаних з кваліфікацією та розслідуванням злочинів проти безпеки виробництва.

Однією з таких проблем є складність встановлення ознак об'єктивної сторони відповідних складів злочинів, оскільки усі статті розділу Х Особливої частини КК України містять бланкетні диспозиції, що передбачає необхідність звернення до нормативно-правових актів та документів, якими регламентуються та регулюються діяльність та відносини, пов'язані із трудовим процесом. У цій складній, багаторівневій структурі системоутворюючим, ключовим є поняття охорони праці.

Для правильного розуміння поняття охорони праці, потрібно проаналізувати його визначення в законодавстві та підходи до розгляду його змісту у юридичній літературі.

Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону праці», охорона праці визначається як система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Зі змісту законодавчого визначення поняття охорони праці убачається, що до структури охорони праці належать невід'ємні її складові: нормативно-правові акти, техніка безпеки, виробнича санітарія, гігієнічні умови праці.

У юридичній літературі поняття охорони праці розглядається у широкому та вузькому розумінні: у широкому розумінні до поняття охорона праці належать ті гарантії для працівників, які передбачають усі норми трудового законодавства, у вузькому розумінні – це створення для працівників безпечних умов праці [1, с. 95-96]; охорона праці в широкому розумінні – це система збереження життя і здоров'я працівників у процесі трудової діяльності, що містить правові, соціально-економічні, лікувально-профілактичні, реабілітаційні та інші заходи. У вузькому розумінні охорона праці – це один з принципів трудового права, правовий інститут, суб'єктивне право працівника на умови праці, що відповідають вимогам безпеки та гігієни у конкретних трудових правовідносинах [2, с. 34]; з урахуванням умов праці (важкі, шкідливі), психофізіологічних особливостей працівника (жінка, неповнолітній, інвалід) система законодавства з охорони праці включає загальні та спеціальні правові

норми. Саме це й зумовлює визначення охорони праці як системи правових, соціально-економічних, організаційно-технічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці. Це поняття охорони праці в широкому розумінні, у вузькому розумінні охорона праці – де система правових заходів і засобів забезпечення безпечного життя і здоров'я працівника у процесі роботи на виробництві, у тому числі й правових норм щодо оздоровлення та поліпшення умов праці. [3, с. 176]; охорона праці – це родове поняття, яке охоплює безпеку виробництва, техніку безпеки та виробничу санітарію, у вузькому розумінні, охорона праці – це сукупність правових норм і правил: а) що забезпечують безпечні умови праці, які виключають виробничий травматизм та професійні захворювання; б) тих, що регулюють нагляд і контроль за дотриманням законодавства про охорону праці [4, с. 7].

Наведене свідчать про подібність розуміння юридичної природи охорони праці, а тлумачення його змісту у широкому та вузькому розумінні головним чином зумовлене галузевою належністю досліджень.

Не маючи на меті розроблення власного визначення поняття охорони праці, автор поділяє усталене розуміння цього інституту як цілісної системи, безперервного процесу, метою яких є забезпечення збереження життя і здоров'я людини у процесі трудової діяльності.

Трудова діяльність відбувається в умовах конкретного середовища (виробничого або невиробничого характеру), у якому встановлено певний правовий режим, яким передбачено обов'язкові для виконання правила, вимоги, заходи щодо безпечного функціонування такого середовища.

Зі змісту ст. 271-275 КК України убачається, що ст. 271 КК України охоплюється порушення загальних правил охорони праці, а порушення спеціальних правил безпеки, які стосуються виконання робіт з підвищеною небезпекою, діють на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах, ядерної або радіаційної безпеки, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд передбачені ст. 272-275 КК України. Відтак розмежування цих злочинів відбувається за характером порушених правил.

Для встановлення у діянні складу злочинів, передбачених ст. 271-275 КК України потрібно звернутись до законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, спеціальних правил, які регулюють безпеку праці. Такі правила є частиною інституту охорони праці і регламентують порядок ведення окремих видів робіт, а також пов'язані з цим порядком правила безпеки праці. Деякі види виробництв у зв'язку із специфікою технологічних процесів мають потенційно високий рівень небезпеки спричинення шкоди життю та здоров'ю людини, а тому потребують дотримання особливих заходів безпеки під час їх виконання. Точне

виконання таких спеціальних заходів є необхідною умовою запобігання настанню суспільно небезпечних наслідків. Отже, очевидно, що порушення спеціальних правил безпеки не можна розглядати окремо від загальної системи охорони праці, оскільки вони не лише тісно пов'язані між собою, а і є спеціальними нормами (про що власне і свідчить їх назва) по відношенню до загальних. Вивчення змісту згаданих правил дозволяє дійти висновку, що їх природа є подібною, вони взаємопов'язані і покликані слугувати збереженню життя і здоров'я працівників у процесі трудової діяльності.

Підводячи підсумки викладеному зазначимо, що лише за умови розуміння охорони праці як цілісної системи, можлива точна та повна характеристика правопорушення, правильне посилення на відповідні норми і правила, а отже і правильна кримінально-правова кваліфікація.

Література

1. Прокопенко В. І. Трудове право України: підруч. / В. І. Прокопенко. – Х.: Консум, 2000. – 480 с.
2. Бердычевский В. С., Акопов Д. Р., Сулейманова Г. В. Трудовое право: учеб. пос. / отв. ред. В. С. Бердычевский. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. – 512 с.
3. Олійник А. Ю. Правознавство / А. Ю. Олійник, А. М. Колодій. – К.: Вид-во ЦУЛ, 2008 – 792 с.
4. Бессонова И. В. Нарушение правил охраны труда в уголовном праве России : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук.: спец. 12.00.08 / И. В. Бессонова. – М., 2002. – 28 с.

УДК 341.64

Третьякова В., доктор філософії в галузі права,
професор, член правління Громадської ради
при Міністерстві інфраструктури України, м. Київ, Україна

ПРО НАГАЛЬНУ ПОТРЕБУ У СТВОРЕННІ МІЖНАРОДНОЇ МЕРЕЖІ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ БІОЕТИЧНИХ СУДІВ ТА СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО БІОЕТИЧНОГО СУДОЧИНСТВА

Спроби вирішити глобальні біоетичні проблеми, які останні десятиліття життєдіяльності суспільства інтенсивно зростають, поширюються і стають все загрозливішими для суспільства, створити інститут міжнародної кримінальної відповідальності за їх створення та інтенсифікацію традиційними для міжнародної та національної юридичної практики засобами, на жаль, відсутніх результатів не приносять. Юрисдикція існуючих міжнародних судів, поширюється тільки на країн-учасниць, які теж не завжди виконують приписи таких судів. Особливо це